

Toimintapäivä TOP 86 Kauhava-projekti

Innostava ja yhdistävä aikuistapahtuma

Projektin taustaksi

Nykysuomalaisen vapaan sivistystyön juuret löytyvät 1800-luvun lopulla käynnistyneestä vapaasta kansansivistystyöstä. Tuolloin ns. sivistyneistö jakoi valoa kansalle yleisöluentojen, opintopiirien, ohjekirjasten ja vastaavien välityksellä. Suomessa on jo pitkään vallinnut tilanne, jossa sääty-yhteiskunnan mukaisesta sivistyksen ylhäältä jakamisesta on siirrytty omaehtoiseen kansalaisten opinto- ja harrastustoimintaan ja tämä suuntaus on yhä voimistumassa. Valtiovallan ja muiden vastuussa olevien tahojen tehtävänä on luoda mahdollisimman monipuoliset ja tarkoituksenmukaiset puitteet kansalaisille sopivien opinto- ja harrastusmuotojen valitsemiseksi.

On kuitenkin todettava, että ajan kuluessa vapaaseen sivistystyöhön on muodostunut tietyllä tavalla jäykistynyttä ja muodollista ajattelua siitä, mitä aikuisten opinto- ja harrastusmuodot ovat tai voisivat olla. Tämä muodollisuus näkyy mm. vapaan sivistystyön aidottomuutena kunnalliseen aikuiskasvatukseen, järjestömuotoiseen sivistystyöhön, kansanopisto-toimintaan ja erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajan kerhoihin ja yhdistyksiin. Vaikka aidat näiden laidunten välillä eivät tosiasiallisesti ole kovin korkeat, ne kuitenkin tiedostetaan ja aitojen yli hyppiminen tai laidunten yhdistäminen koetaan vaikeana.

Samanlaista jäykistynyttä ajattelua esiintyy myös siinä, kuka voi ketäkin ohjata tai opettaa. Nimenomaan harrastustavoitteisen sivistystyön alueella tilanne on usein sellainen, että osaavat ja kiinnostuneet aikuiset kohtaavat toisensa yhteisen asian ympärillä. Läheskään aina ei tarvita muodollisen opettajapätevyyden omaavaa ulkopuolista opettajaa. Toiminta voi rakentua tasaveroiseen keskinäiseen yhteistyöhön. Näinhän asian pitäisi olla yleisemminkin aikuiskoulutuksessa, vaikkakin pitemmälle pyrkivässä tieto- ja taitotavoitteisessa opiskelussa usein on tarpeen asiantuntijakouluttaja.

Valtioneuvoston asettaman aikuiskoulutusneuvoston yleissivistävässä jaostossa syntyi ajatus kokeilusta, jonka puitteissa kaadettaisiin noita edellä mainittuja raja-aitoja ja pyritäisiin saamaan saman katon alle kaikki mahdollinen aikuisia kiinnostava ja yhdistävä toiminta.

Projektin lähtökohdat

Aikuiskoulutusneuvoston yleissivistävän aikuiskoulutuksen jaoston ideoima kokeilu sai mallinsa Norfolkissa vuonna 1981 toteutetusta "The Attleborough Experiment":stä. Noin 6000 asukkaan kunnassa paikallisessa monitoimihallissa oli kutsuttu kaikki halukkaat yhteisön organisaatiot ja yksittäiset asianharrastajat esittelemään toimintaansa. Tapahtumasta tiedotettiin aktiivisesti ja toimintapäivään osallistuikin 5500 kävijää. Näiden joukossa tehty kysely osoitti, että oli monia ihmisiä, jotka olivat halukkaita harrastusryhmien vetäjiksi. Heiltä oli vain aiemmin puuttunut luonteva tilaisuus. Halukkaat oppijat ja opettajat sovitettiin yhteen ja lukuvuonna 1982—83 oli toiminnassa jo n. 40 ryhmää huonekalujen korjaajista joogaan. Syksyllä 1982 oli opinnollisessa toiminnassa mukana jo 500 sellaista henkilöä, jotka eivät aiemmin olleet mukana.

Tämän englantilaisen mallin välittivät jaostolle Heimo Leppikangas ja Jaani Viherluoto, joista jälkimmäinen on raportoinut kyseisestä kokeilusta seikkaperäisemmin mm. kouluhallituksen tiedotuslehdessä syksyllä 1986. Jaosto tarttui ideaan ja alkoi etsiä sopivaa paikkakuntaa Suomesta vastaavaan kokeiluun. Tällaiseksi kokeilukunnaksi valittiin Kauhava, jonka katsottiin vastaavan moneessa suhteessa englantilaista vastinkuntaa.

Kauhava sai kaupunkioikeudet vuoden 1986 alusta. Väkiluku oli tuolloin 8557. Asukastiheys on 18 as/km² ja taajama-aste on 60

prosenttia. Kauhava kuuluu toiseen kantokyky- luokkaan ja verojärin hinta oli vuonna 1986 17 penniä. Talousalueen keskustaajama on Seinäjoki, jonne Kauhavalta on matkaa 40 kilometriä. Liikenneyhdydet Kauhavalla ovat hyvät. Kaupunki sijaitsee kantatie 67:n ja Pohjanmaan radan varrella. Elinkeinorakenteessa heijastuu alueen maatalous- ja pienteollisuus- valtaisuus. Alkutuotannossa toimi vuonna 1985 23,4 %, jalostuksessa 31,6 % ja palvelujen piirissä 45,0 % ammatissa toimivasta väestöstä. Poliittiselta rakenteeltaan kaupunki on vahvasti porvarillinen. Oikeistolla ja keskustalla on yhteensä 27 valtuustopaikkaa vastemmiston pitäessä valtuustossa 8 paikkaa. Kauhavalla on oma yläaste ja lukio. Koulukeskuksessa toimii Kauhavan-Härmän kansalaisopisto. Kaupungissa sijaitsevat myös Pohjanmaan Yrittäjäopisto, Etelä-Pohjanmaan musiikkiopiston sivupiste sekä Ilmasotakoulu.

Kauhavan voi sanoa monessa suhteessa edustavan kuviteltua keskimääräiskuntaa Suomessa. Jaostolla oli ehdolla useita kuntia, mutta edellä mainitut kuntaominaisuudet ohjasivat yhteydenottoon Kauhavalle ja kun siellä kiinnostuttiin kokeilusta, valinta oli selvä. Uusi ja tilava koulukeskus tarjosi fyysiset puitteet kokeilulle. Tammikuun 30. päivänä 1986 pidettiin kokeilun käynnistävä neuvottelutilaisuus Kauhavalla. Siinä jaostomme selvitteli vielä kertaalleen kokeilun paikkaa ja tavoitteita. Kokouksessa asetettiin paikallinen suunnitteluryhmä kokeilun varsinaiseksi toteuttajaksi. Ryhmän vetäjäksi suostui Kauhavan-Härmän kansalaisopiston rehtori Jussi Tuuri. Mukaan tulivat kaupungin liikuntasihteeri, kulattuuri-ohjaaja, nuorisosihteeri, kirjastonhoitaja ja koulutoimenjohtaja. Lisäksi svistysjärjestöt valitsivat oman edustajansa ryhmään. Suunnitteluryhmä vastasi aikataulun mukaisesta edistymisestä ja toimintojen koordinoimisesta pyrkien välttämään byrokraattista ja valikoivaa leimaa työskentelyssään. Kaikki halukkaat olivat tervetulleita toimintapäivän valmisteluihin. Kokeilun nimeksi valittiin ”Toimintapäivä TOP 86 KAUHAVA”. Tilaisuudelle suunniteltiin kauhavalaisista perinnettä kuvaava oma logo.

Projektin tavoitteet

Keskeisenä tavoitteena oli etsiä ja kokeilla uusia toimintamuotoja vapaan sivistystyön alueella. Lisääntyvä vapaa-aika ei välttämättä ole johtamassa vapaa-ajan käytön monipuolistumiseen. Suomalaiselle aikuiskoulutukselle laajamittaisella suunnittelulla ja lainsäädännöllä luodut puitteet antavat viitteitä toiminnan suuntautumiselle, mutta todelliseen toimintaan aktivoituminen riippuu paljolti paikallisista olosuhteista ja mahdollisuuksista.

Kauhavan kokeilussa oli tarkoituksena erityisen toimintapäivän avulla selvittää paikkakunnan edellytyksiä tuoda ihmisten tietoisuuteen toimintamahdollisuuksia uudella tavalla. Samalla pyrittiin innostamaan alueen asukkaat ja yhteisöt aktiiviseen toimintaan, herättämään kiinnostusta osallistua oman asuin-yhteisönsä toimintoihin ja niiden kehittämiseen sekä tutkimaan asukkaiden ja yhteisöjen halukkuutta uusien virikkeiden saamiseen. Keskeisenä ajatuksena oli saada aikaan kansalais-toimintaa, joka ylittäisi perinteiset yhteistoimintojen raja-aidat ja antaisi virikkeitä ja malleja muuallakin toimeenpantaville samanlaisille kokeiluille. Toimintojen painopiste oli oppinollistavissa harrastustoiminnoissa.

Suotuisassa tapauksessa toivottiin, että ensinnäkin toimintapäivä sellaisenaan kokoaisi harrastusesittelyjen piiriin tavallista lukuisamman joukon kansalaisia ja osoittaisi paikkakunnalla olevat opinto- ja harrastusmahdollisuudet. Samalla toivottiin saatavan esiin sellaiset osaavat ja harrastavat henkilöt, jotka voisivat tulevaisuudessa mahdollisesti itse toimia muiden ohjaajina. Toiseksi toivottiin, että kokeilu saisi sen verran laajaa huomiota että toimintapäivä toimisi virikkeenä muille paikkakunnille samantyyppisen kokeilun suorittamiseksi. Pitemmällä tähtäimellä toivotaan tällaisen intensiivisen vaikuttamisyriksen tulosten näkyvän aikuisopintojen ja -harrastusten monipuolistumisena ja osanottajamäärien kasvuna.

Kokeilun toteutus

Jo heti ensimmäisestä suunnittelukokouksesta lähtien projekti sai tavanomaista suuremman julkisuuden osakseen. Paikallis- ja maakuntalehdet sekä alueradio kertoivat jo suunnitteluryhmän perustamisesta ja toimintapäivän ajankohdasta. Suunnitteluryhmä järjesti erityisen tiedotustilaisuuden ja tiedotusvälineiden kautta halukkaita esittäjiä ja esiintyjä pyydettiin ottamaan suunnitteluryhmään yhteyttä. Lyhyessä ajassa yhteensä satakunta näytteillepanijaa, toimintansa esittelijää ja esiintyjää tai esiintyjäryhmää ilmoittautui. Toimintapäiväksi oli valittu huhtikuun 27. päivä 1986, sunnuntai kello 11—18. Päivän tapahtumista painettiin 20-sivuinen esitevihko, joka jaettiin jokaiseen kauhavalaiskotiin.

Toimintapäivänä erilaiset tapahtumat täyttivät kaupungin uuden koulukeskuksen koulu- ja liikuntarakennukset sekä pihamaan. Kahdella näyttämöllä oli toimintaa koko päivän ajan, miekkailunäytöksestä kylätoimikuntien näytelmäesityskatkelmiin, pelimannimusiikkista naisvoimisteluun, freestyletanssista kansallispukujen esittelyyn. Kysellä, kokeilla ja kat-

sella voi monissa luokissa ja saleissa radioamatöörien toimintaa, lohiperhojen sidontaa, perinnesoitimien soitantaa jne. Taidemaalari opasti kokeilemaan siveltimien käyttöä, talonpoikaishuonekalujen entisöijät esittelivät työtään, Naskukurkooset kertoivat luonnonsuojelusta, suutarikurssi venytti pikilankaa jne. Pihalla saattoi kokeilla ratsastusta sekä tutustua harrastajakuvanveistäjän paikalle tuomaan betoniseen leijonaan. Kansalaisopiston kieliluokassa saattoi seurata englanninkielen kursssia jms.

Järjestäjät odottivat jännityksellä, millaisen vastaanoton tarjolle asetettu opinnostava harrastustoiminta saa osakseen. Yllätys oli jo ollut esillepanijoiden runsaus, mutta vielä suuremmaksi koettiin päivän osakseen saama suosio ja huomio. Koulukeskuksen tilat välillä ruuhkautuivat yleisöstä, jota arvioitiin kello 11 ja 18 välillä vierailleen toimintapäivässä 4000—5000:een. Television Kotimaankatsauksen raportti, radion Tänään iltapäivällä -lähetys, toimintapäivän tiloista suoraan radioitu Pohjanmaan puolituntinen kulttuurikatsaus sekä koko maahan lähetetty erillinen aikuis-koulutusohjelma yhdessä maakuntalehtien artikkeleiden kanssa viestivät toimintapäivän tapahtumat ja idean muillekin tiedoksi ja käytettäväksi.

Suomessa ei ole koskaan aikaisemmin yhtenä toimintapäivänä, paikkakunnan todellisen suur tapahtumana, esitely kaikessa laajuudessa alueen eri toimintamahdollisuuksia. Tällaisena tapahtumana TOP 86 KAUHAVA toimintapäivä onnistui yli odotusten. Välittömät tulokset — kuntalaisten aktivointi toimintapäivään — olivat erinomaiset.

Kokeiluun liittyvä tutkimus

Toimintapäivä TOP 86 KAUHAVAA voidaan pitää eräänlaisena interventiona, vaikuttamisyrittäksenä, vapaan sivistystyön kentässä. Tällaisenaan se ansaitsee myös tutkivan tarkastelun osakseen. Tässä tarkoituksessa allekirjoittaneen toimesta suunniteltiin toimintapäivän yhteyteen tutkimusprojekti, jonka eräs Jyväskylässä opiskeleva kasvatustieteen ylioppilas otti pro gradu-teemakseen. Huhtikuun toimintapäivää varten laadittiin lyhyt ja helppotäyttöinen kyselylomake, jolla tiedusteltiin vastaajien senhetkistä aikuisopintoihin osallistumisaktiivisuutta, kiinnostuneisuutta aikuiskoulutuksesta ja arvioita itse toimintapäivästä. Yllätyksellisen runsas osallistuminen toimintapäivään ja monet muut seikat johtivat kyselyn osittaiseen epäonnistumiseen. Vastauksia jatkokäsittelyä varten saatiin 519 vastaajalta.

Tulokset osoittivat valtaosan (n. 70 %) jo harrastavan tai opiskelevan jotakin. Erilaisia

harrastusmuotoja mainittiin 99, suosituimpina liikunta, käsityöt ja musiikki. Varsin suuri osa vastajista halusi lisätietoja harrastusmahdollisuuksista ja erilaisia kiinnostuksen kohteita mainittiin 72. Viitisenkymmentä henkilöä ilmoitti harrastavansa tai osaavansa sellaista, josta haluaisi kertoa/opettaa muillekin. Erilaisia aihepiirejä ilmoitettiin 33 kappaletta. Suurin osa näistä halukkaista oli mukana nyt järjestettävässä tilaisuudessa esittäjinä. Vastaajista 150 henkilöä ilmoitti saaneensa toimintapäivän aikana virikkeen alkaa harrastaa tai opiskella jotain näkemäänsä.

Lomakkeista on tarkemmin poimittu ne henkilöt, jotka ilmaisivat kiinnostuksensa osallistua. Näistä tiedotettiin Kauhavalle mahdollisia yhteydenottoja varten. Valitettavasti kyselyn kato jäi erittäin suureksi eikä tilanteesta johtuen ole mitään mahdollisuuksia tutkia vastaajien edustavuutta toimintapäivässä käyneisiin nähden.

Tutkimusta on kuitenkin jatkettu siten, että opinnäytetyönään mainittu opiskelija (Pirkko Kekkonen) on laatinut laajan koulutustarvekyselyn, joka tammikuun lopulla -87 postitettiin 500 toimintapäivän vastaajalle. Tällä kyselyllä kartoitetaan lähemmin vastaajien kokemaa koulutustarvetta ja samalla voidaan tehdä seuranta, kuinka moni on viime kevään toimintapäiväinventaarion johdosta aktivoitunut opiskelemaan ja harrastamaan. Tästä laajemmasta kyselystä tulokset ovat käytettävissä loppukevästä 1987 ja gradu valmistuu syyskuun 1987.

Kokeilun arviointia

TOP 86 -projektiä ei pysty arvioimaan tarkan tutkimusasetelman mukaisesti. Toimintapäivään osallistuneiden yli neljäntuhannen henkilön aikaisemmasta osallistumisaktiiviteetista ei ole tietoa eikä myöskään pystytä arvioimaan, kuinka moni on saanut virikkeen tuosta huhtikuun 'näytteillepanosta' osallistumiseen nyt myöhemmin. Tehty kysely kohdistui sattumanvaraisesti osallistujajoukkoon ja sen perusteella sekä myöhemmässä tarvekartoituksessa esiinsaatavien tulosten perusteella on tehtävä hyvin varauksellisia päätelmiä tulosten edustavuudesta.

Kokeilun painopiste olikin alusta alkaen itse toimintapäivässä tapahtumana. Tarkoituksena oli kokeilla, saadaanko jollakin paikkakunnalla aikaan toimintaa, jossa ylitetään esim. perinteiset opiston kevätnäyttelyn rajat ja joka kokoaisi yhteen mahdollisimman laajalaisesti paikkakunnan osaavat ja toiminnoista kiinnostuneet. Toimintapäivä 27.4.1986 osoitti vakuuttavasti, että tällainen yritys onnistuu. Voidaan todeta, että Kauhavalla toteu-

tuivat Attleborough-kokeilun parhaat puolet hyvin näyttävästi. Suomalainen kansanluonne ei ole esteenä innostuneelle mukaantulolle. Perimmäinen tarkoitus — esitellä opinto- ja harrastusmahdollisuuksia aikuisille tekemällä eikä julistein — onnistui erinomaisesti. Englantilaisen mallin tunnuslauseena oli: "See it, try it, do it". Tätä periaatetta toteutettiin Kauhavallakin.

Toimintapäivä sai osakseen poikkeuksellisen laajan huomion joukkoviestimien taholta. Syitä tähän oli monia. Kokeilun ensikertaisuus Suomessa riitti ylittämään uutiskynnyksen. Kokeilua valmisteltiin hyvin, etenkin paikallinen suunnitteluryhmä ja sen puheenjohtaja ansaitsevat tästä erityisen tunnustuksen. Ryhmä piti yhteyttä aktiivisesti julkiseen sanaan. On myös huomattava, että taustatukena kokeilulla oli aikuiskoulutusneuvoston yleissivistävä jaosto, jonka sihteerinä on radiotoimittaja Jaani Viherluoto. Jaosto huolehti yhdessä rehtori Jussi Tuurin kanssa myös siitä, että kokeilun jälkihoito tapahtui marraskuun lopulla 1986. Tuolloin järjestettiin Kauhavalla ns. seurantaseminaari, johon KTOL:n toimesta oli lähetetty kutsut varsin laajalti. Seminaari sinänsä ei vetänyt kovin suurta osallistujajoukkoa, mutta lehdistö noteerasi seminaarin ja nosti jälleen kerran Kauhavan kokeilun yleisön tietoisuuteen. Viimeisimpien tietojen mukaan ainakin kolmella

paikkakunnalla tullaan tämän vuoden kuluessa järjestämään samantyyppisiä tilaisuuksia, joten Kauhavan kokeilulla on ollut myös tällä tavoin virittävä vaikutus. (Tuore tieto Lapualta kertoo siellä järjestetyn vastaavanlaisen tilaisuuden keväällä -87 jopa ylittäneen Kauhavan yleisömenestyksen)

Kauhava-projekti vaati onnistuakseen kokeilusta innostuneet henkilöt, jotka uhrasivat vapaa-aikansa suunnitteluun ja järjestelyihin työtunteja laskematta. Tällaista talkoo-henkeä tarvitaan nykyaikanakin uudenlaisten toimintamuotojen kehittämiseksi ja kokeilemiseksi. Valtiovalta ei pysty kovin vahvasti taloudellisesti tukemaan tällaisia hankkeita. Kauhava-projektin lopputilitys kouluhallitukselle nousi noin 23 400 markkaan ja siinä on mukana myös tutkimuskulut. Kyse on todella pienestä yhteiskunnan investoinnista, kun otetaan huomioon edellä kuvattu välitön toimintapäivän vaikutus ja olettamukset pitemmälle ulottuvista seuraamuksista. Toimintapäivä TOP 86 KAUHAVA antoi uskoa siihen, että vapaan sivistystyön alueella on mahdollista rakentaa perinteistä poikkeavia tapahtumia, joissa myös reviiirit ja raja-aidat unohtuvat. Toivottavasti Kauhavan esimerkki kannustaa muita paikkakuntia vastaavanlaisiin ja uusiin kokeiluihin.